

ท่องเที่ยววิถีไทย : คน ทูน ที่*

TOURISM THAI WAY : PERSON CAPITAL LOCATION

พระมหาดิлокัรศมี วุฒิยา

PhramahaDilokrassme Vutiya

วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี

Surat Thani Buddhist College

Corresponding Author E-mail : dilokrassme.vut@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาและนำเสนอหลักพุทธธรรมกับการบริหารองค์กรและนำเสนอพุทธธรรมกับหลักการพัฒนางานองค์กร ใช้วิธีการทบทวนจากหนังสือ ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาตีความอธิบายตามหลักรัฐประศาสนศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการทัศน์ทางรัฐประศาสนศาสตร์ ย่อมสะท้อนหลักการจัดการที่สามารถตอบโจทย์พื้นที่การท่องเที่ยวได้อย่างสูงสุดตลอดจนมุ่งสะท้อนให้เห็นถึงการจัดการการท่องเที่ยวในแต่ละบริบทซึ่งคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิถีไทยในพื้นที่ อันจะเป็นกุญแจไขสู่ความสมดุลของชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยววิถีไทยจนส่งผลสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

คำสำคัญ : กระบวนทัศน์ทางรัฐประศาสนศาสตร์; ท่องเที่ยว; วิถีไทย

Abstract

This academic article aims to study and present the principles of Buddhism and organizational management and the principles of organizational development. Use the method of reviewing from books. Related textbooks and research are then interpreted and explained according to the principles of public administration. The results of the study found that the public administration paradigm reflects management principles that can meet the needs of tourism areas to the utmost and aims to reflect tourism management in each context, which takes into account the consistency with the Thai way of life in the area. This will be the key to unlocking the balance of the community. Tourists and stakeholders in Thai tourism until it results in stability, prosperity, and sustainability.

Keywords: Paradigm of public administration; Tourism; Thai way

บทนำ

การท่องเที่ยวสามารถสร้างประโยชน์ด้วยส่งผลดีให้แก่ชุมชนและผู้มาเยือนเนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สร้างแรงกระตุ้นจากความต้องการเพื่อตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น และสร้างประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวโดยแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้าไปสัมผัส ทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และอภิมหาสิ่งมีชีวิตที่กระจายตัวอยู่โดยทั่ว อันนำมาซึ่งประโยชน์ในมิติเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมสังคม และวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชนและภาคส่วนที่

*Received January 3, 2024; Revised January 20, 2024; Accepted January 30, 2024

เกี่ยวข้อง ในการสร้างหรือส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ให้รองรับกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีลักษณะแตกต่างกันและเคลื่อนไปตามกระแส

แต่ในขณะเดียวกันชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวไม่ควรพึ่งพาการท่องเที่ยวไว้เพียงอย่างเดียว เพราะหากไม่ให้ความสำคัญในเรื่องของการจัดการและผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวแล้วนั้น การท่องเที่ยวจะสามารถส่งผลกระทบเชิงลบและสร้างปัญหาได้อย่างอนันต์ ดังนั้นการให้ความสำคัญเกี่ยวกับชุมชน โดยเฉพาะความเป็นวิถีชีวิต ความเป็นวิถีไทย ซึ่งในแต่ละบริบทย่อมมีคุณค่าตราตรึงในจิตใจความรู้สึกเมื่อได้พบกับสิ่งแปลกใหม่ในแต่ละถิ่นที่มีวิถีวัฒนธรรมต่างไป ย่อมที่ระลึกนึกถึงและประกาศต่อไปให้โลกได้รับรู้

ดังนั้นหลักการบริหารคน แหล่งทุน และสถานที่ท่องเที่ยววิถีไทย ผ่านกระบวนการทัศน์ทางรัฐประศาสนศาสตร์ พบว่า ความเป็นวิถีไทยย่อมเกิดมาจากสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นหลักเบื้องต้นแห่งการนำมาซึ่งการจัดการผสมผสานกับการวิเคราะห์และประเมินถึงการจัดการการเติบโต การจัดการการพัฒนาและการจัดการคุณภาพของการท่องเที่ยวภายใต้กระบวนการทัศน์ทางรัฐประศาสนศาสตร์ ย่อมสะท้อนหลักการจัดการที่สามารถตอบโจทย์พื้นที่การท่องเที่ยวได้อย่างสูงสุดตลอดจนมุ่งสะท้อนให้เห็นถึงการจัดการการท่องเที่ยววิถีไทยในพื้นที่ อันจะเป็นกุญแจไขสู่ความสมดุลของชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยววิถีไทย จนส่งผลยั่งยืน

หลักการบริหารคนตามกระบวนการทัศน์ทางรัฐประศาสนศาสตร์

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแยกจากการเมืองผ่านบทความเรื่อง “The Study of Administration” ของ Wilson Woodrow (1887) ที่กล่าวถึงสาระสำคัญของรัฐบาล มีหน้าที่แตกต่างกันอยู่ 2 ประการ คือ (1) หน้าที่ทางการเมือง คือ การแสดงเจตนารมณ์และการกำหนดนโยบาย และ (2) หน้าที่ทางการบริหาร คือ การผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งการบริหารไม่ควรอยู่ภายใต้การครอบงำทางการเมือง โดยที่การบริหารรัฐกิจ เน้นการศึกษาระบบราชการและด้วยความเป็นศาสตร์ที่สามารถขยายผลไปสู่การบริหารในหน่วยงานหรือในองค์กรอื่น ๆ รัฐประศาสนศาสตร์ จึงได้กล่าวว่า การบริหารงานรัฐเป็นของการจัดการคนและวัตถุ

ในส่วนของการขยายความคิดในเรื่องการเมืองแยกจากการบริหาร ดังกล่าวนั้นการบริหารจัดการภาครัฐหรือรัฐประศาสนศาสตร์ “Public Administration” เป็นการบริหารงานของรัฐอย่างเป็นระบบมีกฎเกณฑ์ โดยมีหลักการของกิจกรรม ตรงกับคำว่าบริหารงานสาธารณะหรือกิจกรรมการบริหารงานสาธารณะ ซึ่งครอบคลุมทั้งการบริหารราชการที่ราชการควรและต้องปฏิบัติในฐานะที่เป็นองค์ความรู้ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ ทั้งนี้ มีความเกี่ยวข้องกับหน้าที่การบริหารจัดการในทุกระดับ ทั้งในองค์การของรัฐและองค์การที่ไม่แสวงหากำไร (บุญเลิศ ไพรินทร์, 2556)

กระบวนการทัศน์ร่วมสมัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ กระบวนทัศน์ (Paradigm) คือ ตัวแบบ (model) หรือชุดของฐานคติ (A set of assumptions) โดย Thomas Kuhn (1970) ได้อธิบายถึงกลุ่มความคิดพื้นฐานซึ่งเป็นกรอบชี้นำแนวทางและการกระทำของปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม ครอบคลุมทั้งในการใช้ชีวิตประจำวันไปจนถึงการแสวงหาความรู้ทางศาสตร์ ดังนั้น การที่ผู้บริหารจะพัฒนาองค์การให้สามารถปรับตัวให้ดำรงอยู่ในบริบทและความท้าทายของโลกาภิวัตน์ได้ต้องมีแบบอย่างในการมองโลกที่เปลี่ยนไปจากวิธีการมองโลกแบบเดิม หรือที่เรียกว่า “การเปลี่ยนย้ายกระบวนทัศน์” (Paradigm Shift) ที่ไม่ใช่แค่การเปลี่ยนแปลงใช้เชิงเทคนิคการบริหารจัดการเท่านั้น ดังนั้น กระบวนทัศน์การบริหารปกครองจึงเกิดตามมา

การเกิดขึ้นของกระบวนการจัดการบริหารปกครอง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าตัวแบบของการบริหารจัดการภาครัฐในระยะแรกๆ ได้แก่ “ตัวแบบรัฐประศาสนศาสตร์แบบดั้งเดิม” หลังจากนั้นมาได้มีการพัฒนามาเป็นแนวทางหรือกระบวนการที่เรียกว่า “รัฐประศาสนศาสตร์ในความหมายใหม่” และแนวทางหรือกระบวนการต่อมาได้แก่ “การบริหารจัดการภาครัฐใหม่” และกระบวนการล่าสุดก็คือ “กระบวนการจัดการบริหารปกครอง” (Governance) ที่กระบวนการนี้เกิดขึ้นในทศวรรษ 1990 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน (จุมพล หนีมพานิช, 2562)

โดยเอกสารดังกล่าวใช้คำว่า “การบริหารปกครอง” ตามความหมายหรือนิยามของธนาคารโลก ซึ่งหมายถึง การใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อควบคุมให้มีการจัดการทรัพยากรเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ โดยทั่วไปความหมายหรือนิยามดังกล่าวมีความหมายค่อนข้างกว้าง และครอบคลุมถึงการที่องค์การสาธารณะสร้างบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมให้หน่วยเศรษฐกิจ สามารถทำหน้าที่ได้ เพราะได้มีการกำหนดให้มีการกระจายผลประโยชน์ รวมทั้งการก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์กันระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง ทั้งนี้มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ รูปแบบขององค์กรการเมืองและกระบวนการซึ่งมีการใช้อำนาจควบคุมการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และสมรรถนะของรัฐในการกำหนดนโยบาย นำนโยบายสู่การปฏิบัติและเปิดโอกาสให้องค์กรรัฐทำหน้าที่ได้อย่างจริงจัง

ขณะเดียวกันได้มีมิติที่สำคัญที่จะนำไปสู่ “ธรรมาภิบาล” หรือ “ธรรมรัฐ” หรือ “การบริหารจัดการที่ดี” อันได้แก่

1) หลักนิติธรรม (Rule of Law) การมีระเบียบกฎหมายและระบบกฎหมายที่เชื่อถือได้ ส่งเสริมประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน การกระจายอำนาจ

2) การบริหารจัดการภาคสาธารณะที่รับผิดชอบต่อสาธารณะ มีความยุติธรรม โปร่งใส และเป็นประชาธิปไตย สามารถตรวจสอบได้

3) การควบคุมคอร์รัปชัน ในประเด็นนี้ OECD พิจารณาความพยายามของรัฐที่จะควบคุมคอร์รัปชัน โดยการกำหนดกลไกและกระบวนการตรวจสอบที่ชัดเจน

ดังนั้นสรุปได้ว่าหลักการบริหารคนตามกระบวนการทางรัฐประศาสนศาสตร์ จำเป็นที่จะต้องเริ่มต้นที่กรอบของการบริหารซึ่งเริ่มจากกลไกหรือกระบวนการที่ถูกต้องในภาพโดยรวมแล้วสามารถที่จะเน้นไปในกลุ่มใดๆ ได้ตามบริบทของกลุ่มนั้นๆ เหมือนเช่นกระบวนการทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่เริ่มจากแบบดั้งเดิมแล้วมีการพัฒนาถึงการบริหารจัดการที่ดีด้วยธรรมาภิบาล อันจะก่อให้เกิดองค์กรแบบมีส่วนร่วม และองค์กรแบบเครือข่าย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะประกอบภารกิจใด ๆ ก็ตาม การบริหารพัฒนาคน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการบริหารที่จะต้องเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ มีสุขภาพกายและจิตใจที่ดีในการประกอบภารกิจต่างๆ เพราะจะก่อให้เกิดประสิทธิผลที่มีประสิทธิภาพขององค์กร

หลักการบริหารแหล่งทุน

เมื่อมีการคำนึงถึงประสิทธิภาพของคน ด้วยการบริหารพัฒนาตามกระบวนการทางรัฐประศาสนศาสตร์แล้ว “ทุน” ก็ย่อมมีความสำคัญอีกหนึ่งของทรัพยากรทางการบริหาร ที่จะต้องนำมาสู่กระบวนการบริหารแหล่งที่มาของทุน

ทุนทางสังคมเป็นทุนประเภทหนึ่งที่มาจากความร่วมมือร่วมใจของคนในสังคมหรือชุมชนอันส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนหรือสถาบันขึ้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ ความเอื้ออาทรต่อกันและความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทุนทางสังคมจึงเป็นเสมือนสมบัติสาธารณะที่สมาชิกทุกคนในชุมชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา และที่สำคัญคือ เป็นทุนที่มีคุณลักษณะพิเศษที่ยิ่งใช้จะมีเพิ่มมากขึ้น

(วรวุฒิ โรมรัตน์พันธ์, 2548) เศรษฐกิจของแต่ละกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสิ่งสำคัญที่สร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับทุนที่ชุมชน ใช้ร่วมกันในการพัฒนาการท่องเที่ยว และทราบผลตอบแทนสุทธิทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันในแต่ละกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ข้อมูลทั้งสองส่วนมีความสำคัญต่อการวางแผนนโยบายส่งเสริมและการบริหารจัดการ การการท่องเที่ยวบนพื้นฐานที่แตกต่างกันของทุนที่ชุมชนมีอยู่และผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ เพื่อนำมาสู่ความยั่งยืนของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น ทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทุนทางสังคม (Social Capital) ทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนทางการเงิน (Financial Capital) เป็นต้น ส่วนใหญ่ชุมชนจะ นำทุนต่าง ๆ ที่มีภายในชุมชน (ทั้งทุนส่วนตัวและส่วนรวม) มาผลิตสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การให้บริการที่พัก (โฮมสเตย์) บริการอาหาร กิจกรรมนันทนาการ เป็นต้น หลายกิจกรรมเกิดจากการลงทุนของชาวบ้านโดยตรงทั้งที่เป็นการลงทุนด้วยแรงงานและเงิน ดังนั้นการพิจารณาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ จากรายรับที่ได้จากการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว อาจไม่แสดงถึงผลประโยชน์สุทธิที่ได้รับอย่างแท้จริง

องค์ประกอบของทุนทางสังคม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548) กล่าวว่า องค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้าน มีบทบาทและอิทธิพลให้เกิดทุนทางสังคม ดังนี้

1) คน มีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศ ที่ต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติทั้งด้านสุขภาพ ที่มุ่งให้คนมีร่างกายแข็งแรงสามารถดูแลตนเองได้ ด้านจิตใจ ให้เป็นคนที่มีจิตใจดี มีน้ำใจเอื้ออาทร เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม มีวินัย ซื่อสัตย์ มีความเสียสละ มีจิตสำนึกสาธารณะ และรัก ชาติ ฯลฯ และคำนึงสติปัญญาให้มีศักยภาพ และมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างต่อเนื่อง จนมีนิสัยใฝ่รู้ไปตลอดชีวิตและพร้อมปรับตัวให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก รวมทั้งมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เมื่อมารวมตัวร่วมคิด ร่วมทำในกิจกรรมต่าง ๆ นำความรู้ที่ตนเองมีอยู่มาแลกเปลี่ยน เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและก่อให้เกิดประโยชน์ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2) สถาบัน มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชนสังคมทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยมีสถาบันหลัก อาทิ สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานในสังคมที่หล่อหลอมคนตั้งแต่แรกเกิด เป็นแหล่งบ่มเพาะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม รวมทั้งจิตสำนึกรู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สถาบันศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม กล่อมเกล่าจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณความดี สถาบันศาสนาที่มีความเข้มแข็งจะสร้างศรัทธาให้แก่คนในสังคม และเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สถาบันการเมืองการปกครอง ทำหน้าที่กำกับ ดูแลให้สังคมอยู่ในระเบียบแบบแผนและให้คนในสังคมปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดร่วมกัน สถาบันการศึกษา เป็นแหล่งสร้างความรู้ทางวิชาการควบคู่กับการพัฒนาให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมแก่คนในสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งมีความพร้อมทางด้านบริหารจัดการ บุคลากร ทรัพยากร และเครือข่าย เมื่อประกอบกับการใช้หลักบรรษัทภิบาลในการดำเนินธุรกิจ หรือดำเนินธุรกิจที่มีกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมแล้วจะเป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมหาศาล และสื่อเป็นสถาบันที่สามารถชี้แนะและมีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรม ค่านิยมของคนในสังคมในวงกว้าง

3) วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น ๆ ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ เป็นในรูปของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ดีงามค่านิยมความเป็นไทย นอกจากนี้ยังมีในรูปของแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ฯลฯ วัฒนธรรมเป็นตัวยึดโยงคนในสังคมให้

ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหน ภูมิใจที่จะรักษาอนุรักษ์ฟื้นฟูพัฒนาและต่อยอดเพื่อประโยชน์ของคนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ

4) องค์ความรู้ ประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาจากรบพรบุรุษเป็นฐานหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่า และจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมายาวนานจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกคนหนึ่ง จากอดีตถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดความหลากหลายของความรู้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ และสร้างสมดุลในการอยู่ร่วมกันของคน และธรรมชาติอย่างเกื้อกูลกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้ มีความหลากหลาย ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อตอบสนองเป้าหมายหรือความต้องการของชุมชนได้ เช่น ความต้องการของตลาดการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม เป็นต้น

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2557) กล่าวว่า ทูตทางสังคมเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ผ่านสิ่งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม โดยผ่านองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

1) ทูตมนุษย์ คือ บุคคลที่มีองค์ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และนำมาใช้เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม ชุมชน สังคม บนพื้นฐานของความรัก ความเอื้ออาทร มีน้ำใจ มีจิตอาสาได้แก่ ผู้นำทางสังคม แกนนำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน อาสาสมัครที่มีความรัก เอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ มีน้ำใจ มีจิตสาธารณะ ได้รับความไว้วางใจ มีความรู้ดีปัญญาและทักษะ มีคุณธรรม มีวินัยมีความรับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน และใส่ใจศักยภาพและคุณสมบัติทั้งหลายที่มีทำประโยชน์ต่อชุมชน

2) ทูตสถาบัน คือ การรวมตัวของกลุ่มคนเป็นองค์กรที่มีศรัทธา ความเชื่อมั่น และมีจิตสำนึกร่วมกัน มุ่งมั่นในสิ่งเดียวกันเพื่อพัฒนาสังคมชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นการรวมกลุ่มและสถาบันทางสังคม เป็นเครือข่ายที่มีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ความเป็นกลุ่มก้อนทำให้มีศักยภาพและพลังที่จะช่วยเหลือกันเองหรือร่วมกันทำประโยชน์เพื่อชุมชน ตัวอย่างของทูตสถาบันในชุมชน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ต่าง ๆ กลุ่มอาชีพ วัด โรงเรียน สถาบันครอบครัว รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) สถานีอนามัย สถานีตำรวจ เป็นต้น

3) ทูตภูมิปัญญาและวัฒนธรรม คือ การนำเอาองค์ความรู้จากตัวบุคคล ชุมชนภูมิปัญญา ประชาชนท้องถิ่น จนเกิดกระบวนการนำไปพัฒนาเป็นจารีต ประเพณีวัฒนธรรม นำไปสู่การใช้ประโยชน์และความภาคภูมิใจในความเป็นตัวตนของตนเอง ทูตภูมิปัญญาและวัฒนธรรมได้แก่ ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมไทย จารีตประเพณีไทย สถาปัตยกรรมต่าง ๆ เช่น แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน รวมทั้งระบบคุณค่า เช่น คุณธรรม วินัย จิตสำนึกสาธารณะ ภูมิปัญญา จารีตประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่สั่งสมสืบทอดกันมา เป็นสายใยของความผูกพัน เป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความรักใคร่สามัคคี เป็นหมู่เหล่ามีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปันกัน เป็นสิ่งที่คุมให้คนอยู่ในกรอบจริยธรรม คุณธรรม เป็นตัวช่วยสนับสนุนการทำความดีกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน

4) ทูตทรัพยากรธรรมชาติ เป็นทุนที่มีอยู่ในชุมชน ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันเช่น แม่น้ำ น้ำตก ถ้ำ ป่าเขา ของป่า ผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน ทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ในชุมชน เป็นสิ่งที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความผูกพัน เป็นตัวเชื่อมให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์เป็นกลุ่ม/เครือข่าย ร่วมกันใช้ประโยชน์เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ น้ำตก ภูเขา เพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและทำให้มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เช่น การร่วมกันพัฒนาผลผลิตของชุมชนให้มีคุณภาพหรือร่วมกันอนุรักษ์ให้คงไว้ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้คนรวมกลุ่มมีสัมพันธ์ภาพที่ดีช่วยเหลือกันและช่วยงานของส่วนรวม

องค์ประกอบของทุนทางสังคมข้างต้นสรุปได้ว่า องค์ประกอบหลักของทุนทางสังคมมี 4 องค์ประกอบ ดังนี้ ทุนคนมนุษย์ คือ บุคคลที่มีองค์ความรู้ ความสามารถมีจิตสาธารณะ มีความเอื้ออาทร มีน้ำใจ และพร้อมที่จะเสียสละทำประโยชน์เพื่อชุมชน ทุนสถาบัน/องค์กร คือ สถาบัน องค์กร ที่มีส่วนสนับสนุน ผลักดันให้ชุมชนนั้นอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขและทำประโยชน์ร่วมกัน ทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจารีตประเพณีที่มีอยู่ในท้องถิ่น รวมไปถึงค่านิยมและความเชื่อที่ดีของชุมชนทันทรัพยากร ธรรมชาติ คือ ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เป็นทรัพยากรที่มีอยู่แล้วดั้งเดิม รวมถึงความเป็นวิถีไทย วิถีท้องถิ่น

หลักการบริหารสถานที่ท่องเที่ยววิถีไทย

การท่องเที่ยวเป็นความหวังของคนไทยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศชาติ การท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของประชาชนโดยรวม รายได้ของการท่องเที่ยวมาจากการใช้จ่ายเงินของคนด้านการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการสร้างงานและรายได้ในภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เช่น พาหนะที่ใช้ในการเดินทาง ที่พักแรม อาหารเครื่องดื่ม ของที่ระลึก อุปกรณ์เครื่องใช้ในการเดินทาง การสื่อสารและเทคโนโลยี ต่าง ๆ ที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการให้บริการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวของโลกในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงของโลก ไม่ว่าจะเป็นเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีหรือพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีผลมาจากวัฒนธรรมหรือโครงสร้างทางประชากร แต่อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมทำให้การศึกษาด้านการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังนั้นระบบการท่องเที่ยวจึงเป็นภาพสะท้อนถึงการอธิบายที่เกี่ยวกับความเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไว้เข้าด้วยกัน โดยไม่มองแบบแยกส่วน อีกทั้งยังสามารถนำมาอธิบายกระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการในส่วนต่าง ๆ ได้ อย่างชัดเจน การสร้างระบบการท่องเที่ยวได้ใช้แนวคิดทางด้านรูปแบบทางเศรษฐศาสตร์เข้ามาประยุกต์ คือ กำหนดระบบการท่องเที่ยวเป็น 4 คือ ด้านความต้องการ ด้านการสนับสนุน ด้านการตอบสนอง และด้านการเชื่อมโยง

ดังนั้น การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การสร้างความสมดุลระหว่างการใช้จ่ายประโยชน์ทางธุรกิจ ในการจัดสร้างพัฒนาและปรับปรุงกับการอนุรักษ์ทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว การมีระบบการบริหารจัดการที่ดี ประกอบด้วยแผนงานแผนการเงิน และแผนบุคลากร เพื่อใช้เป็นกลไกในการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวรวมทั้งแผนการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากร การรักษาความปลอดภัยหรือการบริหารจัดการนักท่องเที่ยว หรือมาตรการควบคุมทั้งทางตรงหรือทางอ้อม เป็นปัจจัยสำคัญที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ในระยะยาวต่อไป

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวและอำนวยความสะดวกมาสู่ประเทศชาติเป็นอย่างมากโดยจำแนกได้เป็น 3 ด้านหลัก ๆ ได้แก่

ด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละของรายได้ประชาชาติ (GDP) และเนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต้องใช้กำลังคนทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพในภาคบริการจำนวนมากเกิดการกระจายรายได้ให้กับประชาชน ในพื้นที่ได้อย่างกว้างขวาง

ด้านสังคม การท่องเที่ยวช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามต่อกัน อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นการนำประเพณีวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นมาเผยแพร่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ หวังแทนในมรดกและศิลปวัฒนธรรมของตน ตลอดจนรักษาสิ่งแวดล้อมและช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ตลอดไป

ด้านการเมือง การท่องเที่ยวเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งเมื่อได้มาเยือน และเกิดความประทับใจ จะช่วยสร้างมิตรและความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้โดยง่าย รวมทั้งการท่องเที่ยวยังสามารถสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ชาวต่างประเทศส่งเสริมให้นานาประเทศรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

ผลดีหลักการบริหารสถานที่ท่องเที่ยววิถีไทย

- 1) แหล่งท่องเที่ยวที่มีกระบวนการบริหารจัดการที่ดี จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้
- 2) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวจะช่วยทำให้สมาชิกและผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดจิตสำนึกและความตั้งใจในการปฏิบัติงานร่วมกัน
- 3) การบริหารจัดการเป็นการกำหนดขอบเขตการทำงานและผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม
- 4) การบริหารจัดการเป็นตัวช่วยให้เกิดการร่วมกันแสวงหาวิธีการที่ดีที่สุดในการปฏิบัติงาน และนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่าการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีในด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างกิจกรรมใหม่ ๆ ให้กับตลาดท่องเที่ยวการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้คนท้องถิ่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จนสามารถก้าวไปสู่ ชุมชนการท่องเที่ยว โดยที่ชุมชนมีมุมมองว่าพื้นที่ของตนสามารถเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวสามารถสร้างประโยชน์แก่ชุมชนในมิติต่าง ๆ (Robinson & Wiltshier, 2011) จึงนำทรัพยากรของชุมชนมาสร้างสรรค์และแบ่งปันแก่นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัส ชื่นชม เรียนรู้ และรับประสบการณ์จากการเข้ามาเยือน

รวมทั้งชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และชุมชนที่ไม่ได้มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่อาจมีบุคคลจากภายนอกชุมชนเข้ามาลงทุนประกอบการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการจัดการอย่างยั่งยืนต่อไป

การพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยว (community tourism development)

การพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการที่มุ่งเสริม ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนที่มีการท่องเที่ยวให้ดีขึ้น มีความเป็นปึกแผ่นโดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจและความคิดริเริ่มหลักที่มาจากคนในชุมชนเองในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวจึงนับว่าเป็นกรรมวิธีแห่งการกระทำทางสังคมที่ก่อให้เกิดให้มีการส่งเสริมท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า ทั้งในทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม (กนกกานต์ แก้วนุช, 2564)

สรุป

การสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับการป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในพื้นที่ เมื่อพิจารณาจากมุมมองและความเข้าใจของชุมชน เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว (tourism development) ในพื้นที่แหล่งต่าง ๆ เพื่อการท่องเที่ยว ดังนั้น แนวทางและวิธีการที่ชุมชนจะใช้ในการจัดการกับการพัฒนาการท่องเที่ยว จึงเกี่ยวข้องและสอดคล้องกับนโยบายและการวางแผนเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ (land use) และการพัฒนาพื้นที่ (land development) ซึ่งมีหลายวิธีการในการจัดการ โดยมีเรื่อง “คุณภาพ” เข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการจัดการที่สามารถตอบโจทย์พื้นที่การท่องเที่ยวได้อย่างมากที่สุด

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการท่องเที่ยววิถีไทยในมิติหลากหลายในพื้นที่ต่างๆ ย่อมนำมาซึ่งการพัฒนา รวมถึงการอนุรักษ์เอาไว้ซึ่งประโยชน์สูงสุดหรือเป้าหมายสูงสุดของ ชุมชนโดยให้ความสำคัญและได้กล่าวถึงเรื่องชุมชนกับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นประโยชน์ในการหารูปแบบการจัดการที่เข้าใจถึงสาเหตุของ

ทัศนคติและพฤติกรรมคนในชุมชน รวมถึงผลกระทบทั้งเชิงบวกทั้งเชิงลบ โดยเฉพาะผลกระทบทางด้านสังคม และวัฒนธรรมที่เป็นหลักเบื้องต้นแห่งการนำมาซึ่งการจัดการ ผสานกับการวิเคราะห์และประเมินถึงการจัดการการเติบโต การจัดการการพัฒนาและการจัดการคุณภาพของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภายใต้กระบวนการทัศน์ทางรัฐประศาสนศาสตร์ ที่สะท้อนหลักการจัดการที่สามารถตอบโจทย์พื้นที่การท่องเที่ยวได้อย่างสูงสุดตลอดจนมุ่งสะท้อนให้เห็นถึงการจัดการการท่องเที่ยวในแต่ละบริบทซึ่งคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิถีไทยในพื้นที่ อันจะเป็นกุญแจไขสู่ความสมดุลของชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยววิถีไทยจนส่งผล สู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ต่อไป

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

เอกสารอ้างอิง

- กนกกานต์ แก้วนุช. (2564). การจัดการการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวภายใต้พลวัตโลก. กรุงเทพฯ: พรีเมียมดี พับลิชชิ่ง.
- จุมพล หนิมพานิช. (2562). ตัวแบบ/กระบวนการทัศน์รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- บุญเลิศไพรินทร์. (2556). รัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิด ทฤษฎี และวิธีปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: เอส.พี.เอ.เจริญผล.
- วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์. (2548). ทูทางสังคม. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สวส).

